

Schaktningsövervakning på Fogdö vid gravfält L1985:7516

Gravfält L1985:7516
Fogdö-Lundby 4:1
Fogdö socken
Strängnäs kommun
Södermanland
Erica Strengbom

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB

Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro

Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se

arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

*Översiktskarta över Södermanlands län med platsen
för schaktningsövervakningen markerat i rött.*

© 2019 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2019:23

Författare Erica Strengbom

Grafisk form Nina Balknäs

Kvalitetsgranskning Helmut Bergold

Omslagsfoto Gravfältet L1985:7516 sett från sydöst

Foto Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_180001

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2019:23

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Schaktningsövervakning på Fogdö vid gravfält L1985:7516

Gravfält L1985:7516

Fogdö-Lundby 4:1

Fogdö socken

Strängnäs kommun

Södermanland

Erica Strengbom

Lst dnr 431-6567-2018

Tekniska och administrativa uppgifter

Län	Södermanland
Kommun	Strängnäs
Landskap	Södermanland
Socken	Fogdö
Fastigheter	Fogdö-Lundby 4:1

Fornlämningsnummer	L1985:7516
Lämningstyp	Gravfält
Datering	Järnålder

Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2018-11-05
Länsstyrelsens diarienummer	431-6567-2018
Arkeologgruppens projektnummer	2018_86

Projektledare	Erica Strengbom
Fältpersonal	Erica Strengbom

Undersökningstid	2019-02-08
Exploateringsyta	40 kvadratmeter, 80 löpmeter
Undersökt yta	40 kvadratmeter, 80 löpmeter
Inmätningsteknik	Handhållen GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Fynd nr 1–3 förvaras hos Arkeologgruppen AB i väntan på fyndfördelningsbeslut.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Bakgrund och kulturmiljö.....	6
Syfte och målgrupper.....	8
Metod och genomförande.....	8
Resultat.....	10
Tolkning.....	12
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	12
Referenser	14
Bilagor	15
<i>Bilaga 1. Schaktbeskrivning.....</i>	15
<i>Bilaga 2. Anläggningsbeskrivning.....</i>	16
<i>Bilaga 3. Osteologisk analys</i>	17

Figur 1. Karta över Fogdö med platsen för undersökningen markerad med svart.
Skala 1:250 000.

Sammanfattning

Arkeologgruppen i Örebro AB har genomfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning i Fogdö socken, Strängnäs. Undersökningen föranleddes av att Eskilstuna Strängnäs Energi och Miljö AB skulle lägga nya kraftkablar inom delar av fornlämningen Fogdö 63:1 (L1985:7516) som är ett gravfält beläget på en sandås. Sammanlagt övervakades en cirka 80 meter lång sträcka i norra delen av gravfältet längs tomtgränsen till torpet Haga. En skadad stensättning påträffades inom schaktområdet. Stensättningen gick inte att urskilja i ytan, men under torven påträffades en större sten som en del av en kantkedja och mindre stenar som troligen är del av en inre stenpackning. Innanför kantkedjan påträffades tre fragment av brända ben från människa och hund, vilket bekräftade att det handlade om en brandgrav. Den exponerade ytan dokumenterades och torven lades sedan tillbaka. Kabelschaktet leddes om och grävdes norr om stensättningen.

Bakgrund och kulturmiljö

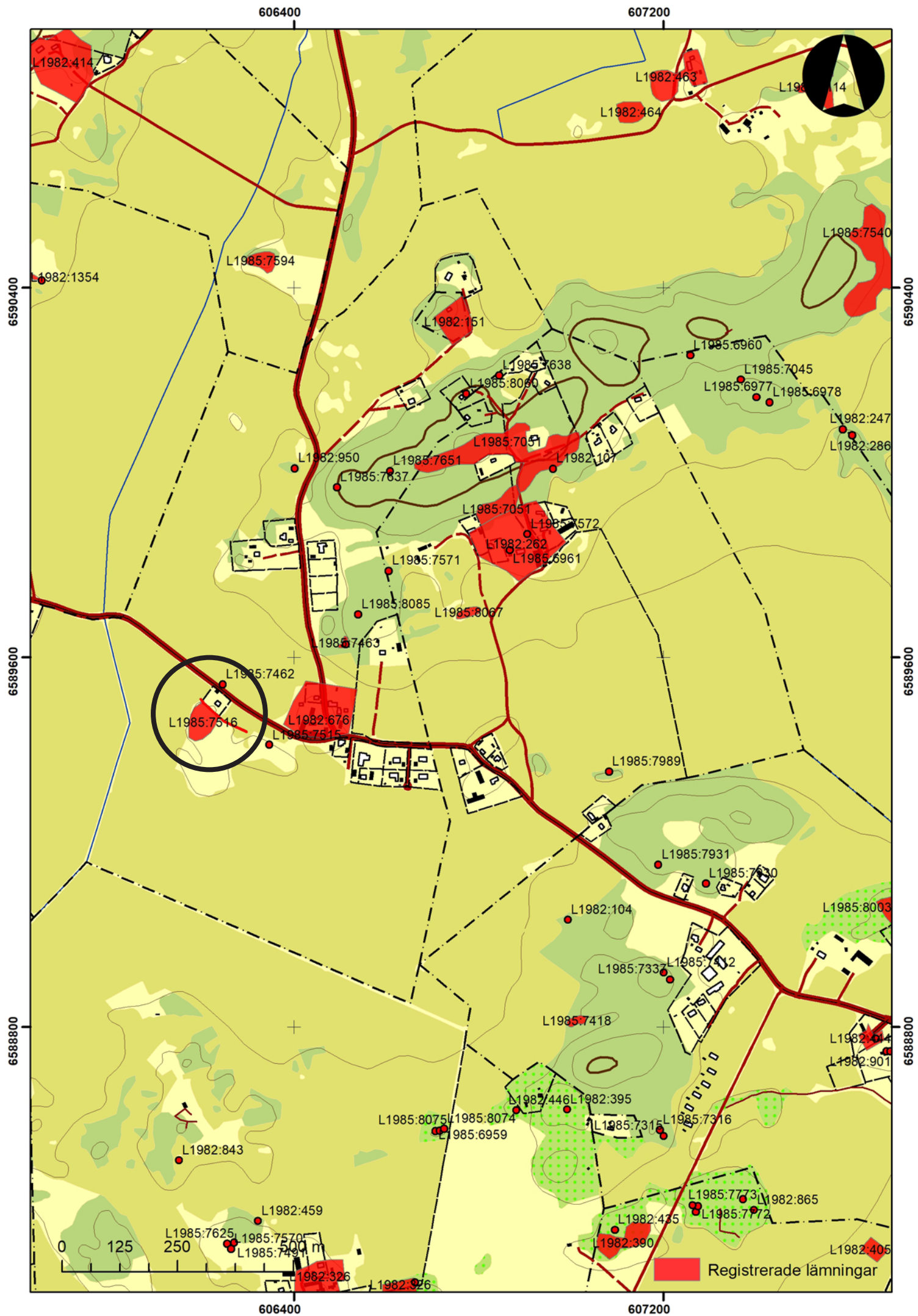
Fogdö ligger i Strängnäs socken och sticker som en udde ut från fastlandet i väster. Norrut ligger Mälarens vatten och i sydväst ligger Sörfjärden, en grund avsnörd vik av Mälaren. Fogdö har en rik fornlämningsmiljö med bronsåldersrösen, ett 40-tal högggravfält från järnåldern, två fornborgar och en runsten. På Fogdö finns också ruinerna efter Vårfruberga kloster.

Närområdet omfattar fornlämningar såsom bytomter och gravfält. Undersökningsområdet ligger på gränsen till gravfält L1985:7516 som i Fornreg beskrivs som bestående av cirka 25 runda stensättningar. Vid revideringsinventeringen år 2005 kunde endast fyra gravar iakttas i den norra delen. Gravfältet ligger på en sandås kallad Tingsbacken. Strax öster om undersökningsområdet ligger L1985:7515, som är en fornlämningsliknande lämning, sannolikt en naturbildning. Revideringsinventeringen år 2005 beskriver området som två förhöjningar med påfört skräp och röjningssten.

Nordöst om undersökningsområdet ligger Lundby bytomt (L1985:676). Byn omnämns i historiska dokument redan år 1257.

Cirka 300 meter nordöst om undersökningsområdet ligger ett gravfält (L1985:7463) som består av fem runda stensättningar. Strax intill ligger en husgrund från historisk tid (L1985:8084). Norr om gravfältet finns en ensamliggande stensättning (L1985:8085).

Ytterligare en stensättning (L1985:6961) ligger cirka 600 meter nordöst om undersökningsområdet. Strax intill ligger Berga bytomt (L1985:262) med belägg från år 1310. Norr om bytomten ligger ett större gravfält (L1985:7071) med cirka 120 gravar. Cirka 108 runda stensättningar, två kvadratiska stensättningar och tio resta stenar (www.fornreg.se).

Syfte och målgrupper

Schaktningsövervakningen syftade till att skydda fornlämningar från att skadas och, om fornlämning påträffades, utföra erforderlig dokumentation. Om mer omfattande lämningar påträffades skulle arbetet avbrytas och Länsstyrelsen kontaktas.

Metod och genomförande

Innan schaktningen påbörjades utfördes en okulär besiktning av området. Besiktningen försvårades dock av ett cirka 0,4 meter tjockt snötäcke.

Schaktningsövervakningen utfördes genom att schaktet grävdes skiktvis ned till 0,7 meters djup. Schaktet och samtliga framkomna anläggningar mättes in med handhållen GPS. ArcMap 10.3 användes för redigering och kartproduktion. Den skriftliga dokumentationen bestod av en övergripande schaktbeskrivning och planbeskrivningar av den påträffade stensättningen. Översiktsfotografier togs också av området och det grävda schaktet. Benmaterial samlades in från stensättningen, vilka skickades för en osteologisk analys. Den osteologiska analysen utfördes av Agneta Flood, Arkeologikonsult AB.

Då stensättningen påträffades avbröts grävningen eftersom schaktdragning på platsen skulle innebära att en grav skulle skadas. Kontakt togs med Länsstyrelsen och beslut fattades att flytta schaktet norrut. Den del av graven som avtorvats dokumenterades och påträffade brända ben samlades in. Torven lades sedan tillbaka och schaktet drogs norr om stensättningen.

Figur 3. Snötäckt gravfält, schaktet syns i bakgrunden. Foto från sydöst.

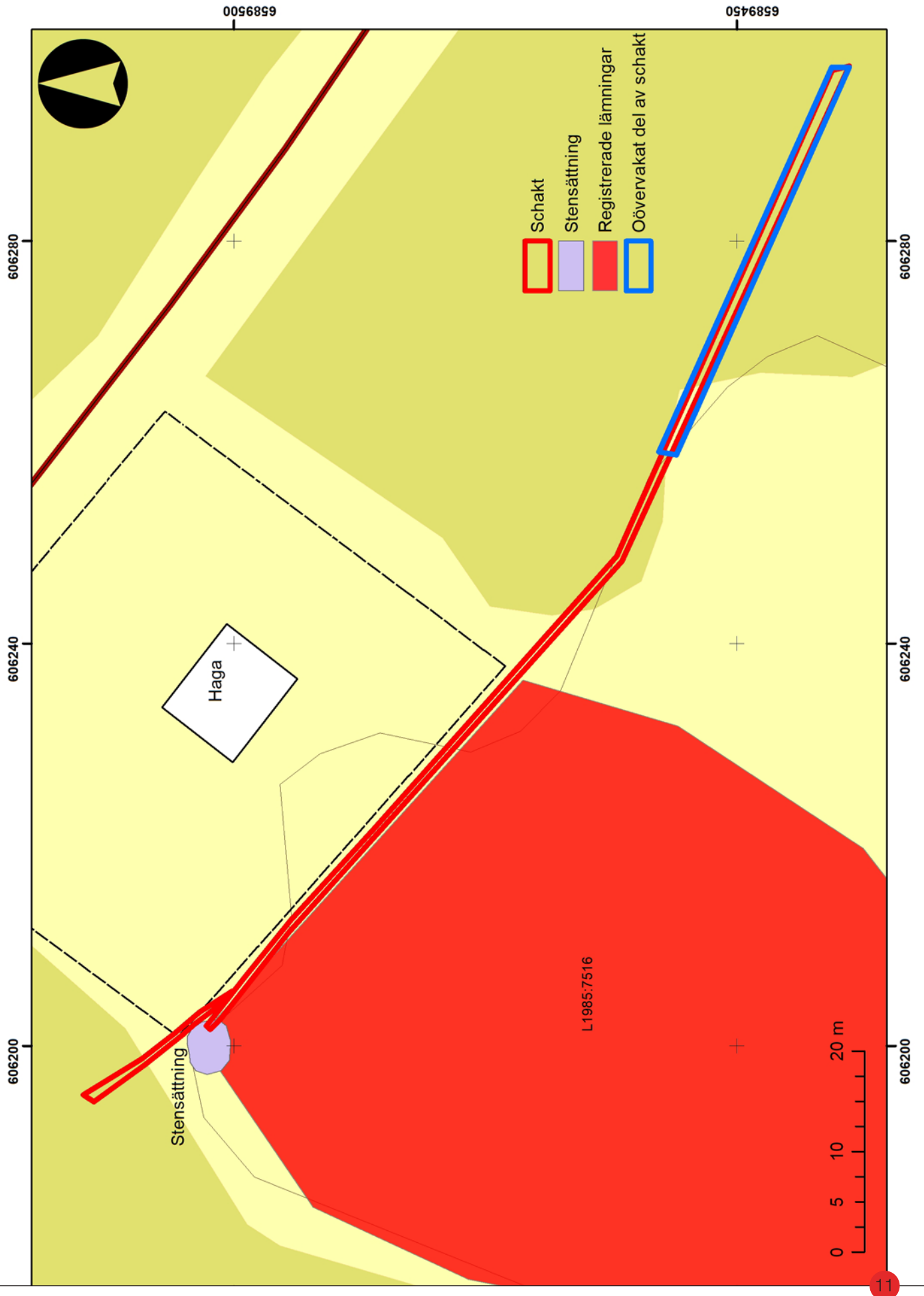
Resultat

Den östra delen av schaktet, innan impedimentet och gravfältet (cirka 40 meter) var redan grävt innan arkeolog var på plats. Schaktet som fortfarande stod öppet inspekterades i schaktväggarna. Inget av antikvariskt intresse kunde urskiljas i schaktväggarna. Den övervakade delen av schaktet mätte cirka 80 meter och schaktet grävdes till en bredd av cirka 0,4–0,5 meter i öst-västlig riktning längs med gravfältets norra del. Schaktet grävdes till ett djup av cirka 0,7 meter.

Den östra delen av undersökningsområdet bestod av en flack, plan yta som kan vara urschaktad ur sandåsen. Här låg en del röjningssten på ytan och taktegel syntes i matjorden. Vidare västerut blev åsryggen synlig igen och i utkanten, vid fastighetsgränsen till torpet Haga påträffades en kantkedja till en stensättning under torven. Stensättningen var ytskadad med uppkastade röjningsstenar och var därför inte synlig i ytan. Schaktningen avbröts och Länsstyrelsen kontaktades.

I samråd med Länsstyrelsen togs beslut att flytta schaktet norrut och utanför stensättningen. Den del av stensättningen som exponerats av schaktet dokumenterades. I torven låg plast, vilket tyder på att stensättningen är ytskadad. Stenarna rensades fram och en större sten i öster tolkas vara del av en kantkedja. Cirka en meter västerut låg enstaka mindre stenar som kan vara en inre stenpackning. Mellan kantstenen och stenpackningen hittades tre fragment av brända ben. I och med detta bekräftades bilden av att det handlade om ytterkanten av en grav och benen samlades in för vidare analys. Då stensättningen inte var synlig ovan mark kan mått och form bara uppskattas. Stensättningen bör vara omkring 5 meter i diameter med en rundad form.

Schaktet grävdes norr om stensättningen på fastighetsgränsen till torpet Haga. Här fanns spår av sentida markingrepp. Lerig silt låg bitvis uppkastat på matjorden vilket visar området är omrört. Glasspapper, plåt och en grävmaskinstånd påträffades vid schaktningen. Enligt markägaren har man på 1990-talet grävt ner fiberkablar längs fastighetsgränsen. Schaktet övervakades förbi åsen och gravfältet ut i åkermark. I åkerkanten fanns spår av en bruksväg i form av kompakt grus, tegel och rester av asfalt. Här fanns också ett sentida stolphål.

Figur 4. Plan över undersökningsområde och stensättning. Skala 1:500.

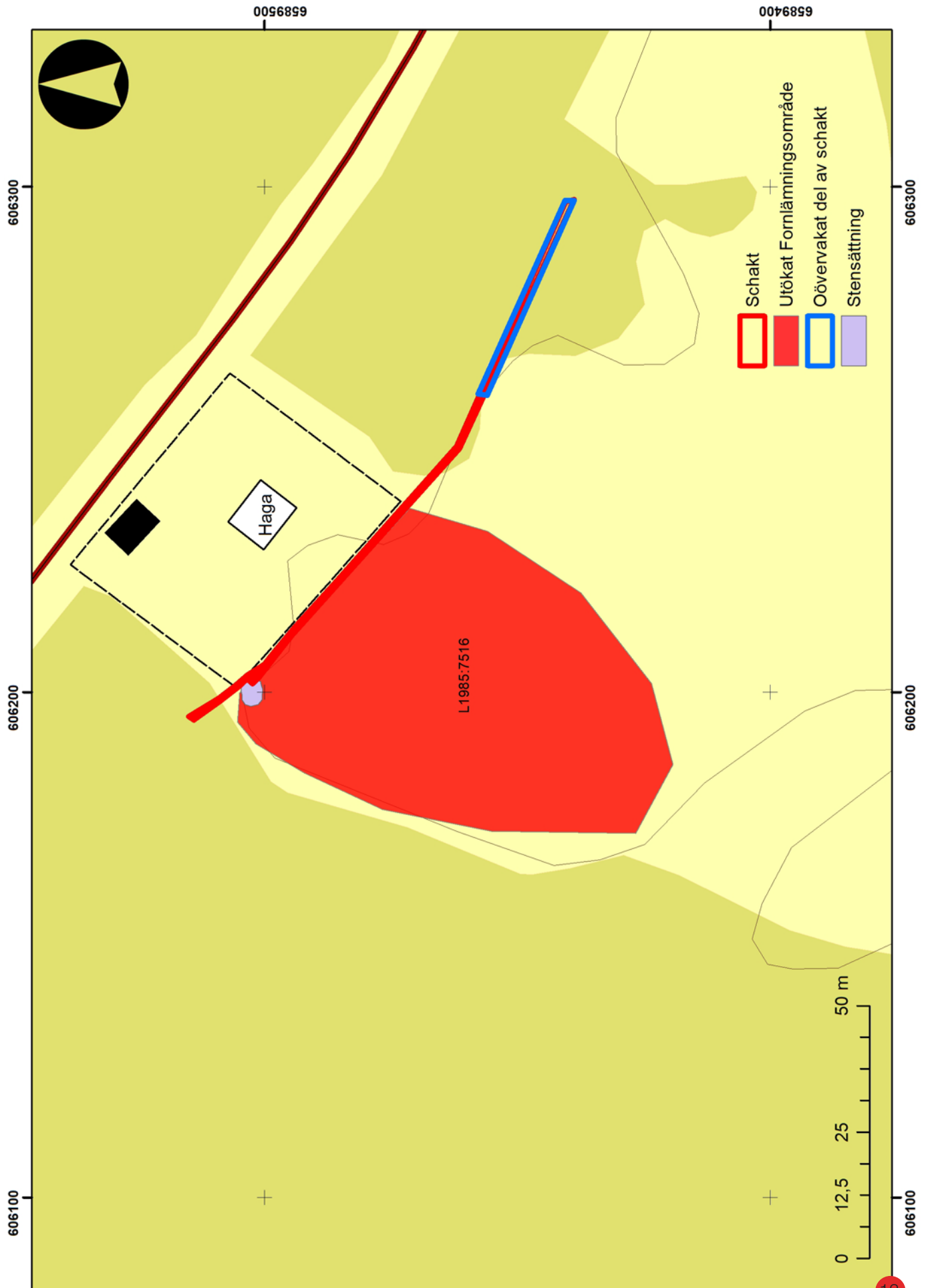
Tolkning

Den påträffade stenpackningen är en ytskadad stensättning med kantkedja och en inre stenpackning. Området är omrört och stört av sentida aktiviteter, troligen av fiberkabel som lades ner under 1990-talet. Då endast den södra yttre kanten av graven påträffades fanns inga spår av brandlager. De brända benen som samlades in analyserades av osteolog Agneta Flood, Arkeologikonsult AB, och analysen visade att två av benfragmenten kommer från människa, det tredje fragmentet är från hund. Fragmenten var små och ingen ¹⁴C-analys kunde utföras på benen.

Graven ligger delvis utanför området för fornlämningen L1985:7516 och gravfältets utbredning har utökats i Fornreg (se figur 5). Utöver graven påträffades i den västra delen nedanför åsen spår av en bruksväg synlig på 1957 års ekonomiska karta. Här fanns också ett sentida stolphål med tegelfnyk. Stolphålet kan vara rester av en borttagen tele- eller elstolpe.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Syftet med den arkeologiska undersökningen var att löpande undersöka och dokumentera lämningar som berördes. Den arkeologiska undersökningen genomfördes enligt undersökningsplanen. Arbetet gick som planerat och resultaten var i linje med som kunde förväntas. Inga avsteg togs från undersökningsplanen.

Figur 5. Plan över utökat fornlämningsområde för L1985:7516. Skala 1:1 000.

Referenser

Kartor och arkivmaterial

HISTORISKA LANTMÄTERIAKTER

Ekonomiska kartan 1957. Rikets allmänna kartverks arkiv akt J133-10h7c59

Webbmaterial

<https://app.raa.se/id/secure/fornreg/lamning/c1443344-6bd9-4eac-8d56-d7752bb9d2db>

Bilagor

Bilaga 1. Schaktbeskrivning

Den del av schaktet som övervakades var 80 meter (Ö-V) 0,4–0,5 meter brett och 0,7 meter djupt. Torv och matjord mätte 0,2–0,4 meter. Djupast i de centrala plana delarna. I matjorden fanns tegel och enstaka mindre stenar. Undergrunden bestod av brun lerig silt med enstaka större markfasta stenblock 0,6–1,2 meter stora.

Bilaga 2. Anläggningsbeskrivning

A1

Stensättning, rund, cirka 5 meter i diameter. Yttre kantkedja av 0,4–0,5 meter stor sten. Intill kantkedjan påträffades tre fragment av brända ben. Cirka en meter västerut mindre stenar i storleken 0,15–0,20 meter.

Bilaga 3. Osteologisk analys

Beställare: Arkeologgruppen AB

Osteologisk analys: Agneta Flood, Arkeologikonsult AB

2019-03-01

Material

Det sammantagna benmaterialet uppgick till 1 gram och utgjordes enbart av brända fragment. Benen tillvaratogs vid schaktningsövervakning intill skadad stensättning inom gravfältet Fogdö 63:1 i Strängnäs.

Den osteologiska bedömningen skedde okulärt med tillgång till AK:s referenssamling. Kremerade fragment av människa och hund kunde konstateras.

Art	Benslag	Vikt (g)
Människa (Homo sapiens)	Rörben oidentifierade 2 fr.	0,8
Hund (Canis familiaris)	Överkäke, med alveoler 1 fr.	0,2
Summa:		1

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2019:23

